

ЎЗБЕКИСТОН ИҚТИСОДИЁТИГА ХОРИЖИЙ ИНВЕСТИЦИЯЛАРНИ ЖАЛБ ЭТИШНИ ФАОЛЛАШТИРИШ ЙУЛЛАРИ

Остонов Мухриддин Бахриддин ўғли,

Тошкент молия институти

“Суғурта ва пенсия иши”

кафедраси ўқитувчиси

Хайруллоев Азизбек Хамитович

Тошкент давлат иқтисодиёт университети.магистранти

Миллий иқтисодиётни жадал ривожлантириш ва ишлаб чиқаришда инновацияларни жорий қилиш ҳамда мамлакатимиз иқтисодиётида макроиқтисодий барқарорлик ва иқтисодий ўсишнинг юкори суръатларини таъминлашда инвестициялар, шу жумладан, хорижий инвестициялар бекиёс ўрин тутди. Инвестицияларга бўлган эътиборнинг кучайиши бугунги кунга келиб, мамлакатимиздаги инвестицион фаолиятнинг ривожлантирилишига олиб келди. Бу борада эришилган аниқ ютук ва муваффақиятларнинг кенг ва атрофлича тахлили, шу асосдаги мухим амалий хулосалар, келгусида эътибор қаратишимиз лозим булган энг долзарб масалалар орасида мамлакатимиз тараккиётининг устувор йуналишлари ва ривожланиш дастурларини белгилашда, албатта, асосий эътибор хорижий инвестицияларга қаратилаётганлигини таъкидлаш керак. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.М.Мирзиёев таъкидлаганидек: “Мамлакатимизнинг иқтисодий ривожланиши кўп жихатдан фаол инвестиция сиёсатига боғлиқ. Шу асосда давлатимизнинг рақобатбардошлиги ва энг асосийси, аҳоли фаровонлиги тубдан ошиши, янги корхона ва тармоқлар, янги иш ўринлари яратилишини, ўйлашмиш, тушунтириб ўтиришнинг хожати йўқ” [1].

Фаол ва оқилона инвестиция сиёсатининг амалга оширилиши ва бу йўлдаги вазифанинг муваффақиятли бажарилиши мамлакатнинг иқтисодий ва ижтимоий ҳолати ва тараккиётига ижобий таъсир кўрсатади.

Мамлакатимиз иқтисодиётига жалб қилинаётган ТТХИ хажми йилдан-йилга ўсиб бориш тенденциясига эга. Аммо бу соҳада бир қанча муаммолар хали ҳам кўзга ташланмоқда. Мазкур муаммоларни ўрганишда, аввало инвесторлар томонидан инвестицияни қабул қилувчи давлатни қайси жихатларига эътибор қаратишини билиш мақсадга мувофиқ.

Жумладан, қонуний тарзда фойда олишни кузлаган ҳар бир чет эллик инвестор маълум бир мамлакатга ўз капиталини қиритишдан олдин қуйидаги шарт-шароитларга эътибор қаратади:

- мамлакатнинг тинчлиги, ижтимоий-иқтисодий барқарорлиги, хорижий инвесторлар учун яратилган шарт-шароитлар ва имтиёзлар;
- инвесторлар ҳуқуқларини ҳимоя қилинганлиги, эркин фаолият кўрсатишлари учун қонуний асосларнинг шаклланиганлиги;
- режалаштирилаётган ишлаб чиқариш лойиҳасини хом-ашё захиралари, ишчи кучи ва малакали мутахассислар билан таъминланганлик даражаси;
- ишлаб чиқаришни ташкил қилиш учун яратилган инфратузилма (электр-энергия, газ, сув, канализация, автомобил ва темир йул);

инвестор уз фаолияти давомида олган фойдасини миллий валютадан хорижий валютага эркин айирбошлаш имконияти.

Ўзбекистон жаҳонда турли молиявий-иқтисодий инқирозлар ҳукм сураётган бир шароитда, ҳам хорижий инвестициялар йуналтирилаётган мамлакатлар гуруҳидан жой олмоқда. Бунга, албатта, мамлакатимизда олиб борилаётган ва узок стратегик мақсадларни кўзлаган давлат инвестиция дастурлари ҳамда қулай инвестиция муҳити яратилаётгани асосий омил бўлмоқда. Бироқ, мамлакатимизда чет эл инвестицияларини жалб қилишни кенгайтириш

борасида хали ҳам ечимини кутаётган бир канча муаммолар мавжудлигини айтиб утиш лозим:

- ишлаб чиқаришни илмий тадқиқотлар ва дизайн билан боғлиқ равишда ташкил этилмаганлиги, янги технология ва инновацияларнинг деярли қўлланилмаслиги;

- инфратузилмага оид муаммолар, шу жумладан, корхоналарнинг электр энергия, табиий газ, сув ва ёкилги маҳсулотлари билан таъминлашда узилишлар мавжудлиги;

- молиявий бозорнинг юқори даражада ривожланмаганлиги ва корхоналарни унда фаол иштирок этмаслиги. Қайд этиш лозимки, молия бозорларининг ривожланганлигини белгилловчи меъзонларга мамлакат молия бозорининг кенглиги (молия дастаклари билан таъминланганлик даражаси), чуқурлиги (молиявий операциялар қўлами) ва очиклиги (молиявий операцияларни амалга оширишда тусиқларнинг мавжуд эмаслиги) кўрсаткичлари мансуб бўлиб, Ўзбекистон Республикасидаги мавжуд ҳолат шу билан характерланадики, фонд бозорида валюта операцияларини амалга оширишда валюта рискларини хеджирлаш бўйича дастаклар, молиявий ликвидликни таъминлашга қаратилган бозор механизмлар етарли даражада ривожланмаган.

Юқорида келтириб ўтилган муаммолар республикаимиз иқтисодиётига хорижий инвестицияларни жалб этишда жиддий муаммо ҳисобланмоқда.

Мазкур масалаларни ҳал этишда катта ютуқларга эришган ва самарали ечимларни топган давлатлар тажрибасидан фойдаланиш ҳам мақсадга мувофиқ. Хусусан бу борада Ҳиндистон тажрибасидан фойдаланиш катта аҳамиятга эга. Хусусан Ҳиндистон тажрибасидан фойдаланиб мазкур тавсияларни келтириб ўтишимиз мумкин:

- авваломбор, чет ел инвестицияларини жалб қилишда, бундай фаолият билан шуғулланувчи кадрлар салоҳиятини янада ошириш, уларнинг лойиҳанинг техник иқтисодий асословчи, бизнес режа ёки инвестицион таклифларни ишлаб чиқиш жараёнини чуқур ўрганишларини таъминлаш, шунингдек, мамлакатимизда хорижий инвесторлар учун яратилаётган имкониятлар ва имтиёзлар ҳақида турли брошура ва қўлланмаларда уларни кизиқтира оладиган маълумот ва иқтисодий таҳлилларни жаҳондаги андозларга мос равишда тайёрлаш, уларга турли инфографикларни, ҳамда бошқа мамлакатлар билан киёсий таққосламаларни қўшиш;

- мамлакатимизнинг барча ҳудудларининг инвестицион салоҳиятини бир хилдалигини таъминлашда, дастлаб, ҳудудлар инфратузилмаларини ривожлантириш, бизнесни бошлаш учун қулай имкониятлар яратиш (электр энергия, табиий газ, сув ва ёкилги маҳсулотларини узликсиз етказиб бериш); булардан ташқари, ҳудудлардаги бизнес юритиш ва инвестициялар учун яратилган инвестицион муҳит билан ўзаро ҳаммуносабат боғлиқ булган хусусийлаштириш сиёсатини чет эллик ишбилармонлар учун қўлқўриб бериш, маҳаллий ҳокимликлар ўз доирасида қўшни мамлакатлар билан ўзаро икки томонлама ҳамкорликни йўлга қўйишлари орқали эришиш;

- маҳаллий ҳокимликлар хорижий инвесторларни тўлақонли равишда инвестиция лойиҳалари ва бизнес таклифлар базаси, ҳудудий матбуот нашрлари, иқтисодий таҳлил, ҳам ашё ва меҳнат салоҳияти тўғрисида маълумотлар ҳақидаги ахборот билан таъминлаш учун ҳар бир ҳудуд бўйича “Вилоят инвестиция салоҳияти” веб-порталини ташкил қилиш, инвестиция фаолиятига оид конференциялар, семинарлар ва тақдимотларни республика ҳудуди ҳамда хорижий мамлакатларда ўтказиш.

Иқтисодиётга хорижий инвестицияларни жалб қилишнинг муҳим шакллари билан бири қўшма корхоналар ташкил этишдир. Бугунги кунда хорижий инвестиция иштирокидаги корхоналарининг даромадларини солиққа тортишда бир қатор имтиёзлар берилган бўлсада, бизнинг фикримизча, биринчидан, бу солиқ имтиёзларининг муддати, ҳажми, қўлланиш шарт-шароити аниқ қўрсатилган бўлиши, иккинчидан, бу енгилликлар хорижий инвесторларга яхши таниш ва тушунарли бўлиб, камида беш-ун йилга белгиланиши, учинчидан, солиқ имтиёзлари ўзгармас ва катъий бўлиши лозим. Шундагина бу имтиёзлар ўз самарасини бериши мумкин.

Амалга оширилган тадқиқот натижаларига асосланган ҳолда Ўзбекистон иқтисодиётига хорижий инвестицияларни жалб қилишни такомиллаштириш юзасидан юқорида келтирилган

таклифларимизнинг амалиётда татбик қилиниши келажакда мамлакатимизнинг бундан-да юқори сураътларда ривожланишини, аҳолининг даромад манбаи қупайишини таъминлашга хизмат қилади.

Фойдаланилган адабиётлар руйхати:

1. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Ташқи ишлар вазирлиги ва мамлакатимизнинг хорижий давлатлардаги элчихоналари фаолиятига бағишланган йигилишидаги нутқи. 12 январь, 2018 йил. Тошкент.// www.press-service.uz;
2. Trading Economics.com / World Bank;
3. Сабирова Л.Ш., Носиров Э.И. Иностранные инвестиции. Учебное пособие. - Т.: ТФИ, 2015. - 197 с.;
4. Мустафакулов. Ш.И. Инвестицион муҳит жозибадорлиги [Матн] илмий-амалий қулланма. Тошкент: Vaktria press, 2017. - 320 б.;
5. Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қумитасининг расмий сайтидан олинган маълумотлар асосида тузилди
6. Зайнутдинова, У., & Остонов, М. (2021).”Ташқи иқтисодий фаолият самарадорлигини оширишнинг устувор йўналишлари”. Иқтисодиёт ва таълим, (3), 163–167. Retrieved from <https://cedr.tsue.uz/index.php/journal/article/view/115>
7. Giyazova N., Ostonov M.,(2017), “Analysis Of Food Production In Bukhara Region”.Academy., (7), 40-41, <https://academicjournal.ru/images/PDF/2017/Academy-7-22.pdf/analysis-of-food.pdf>